

skótokban, mint szilárdságot egy kötött csomóban,¹¹ ezért érhető ez a nagy szerencsétlenség. Az őrszemek nem akadályozták meg ezt az áruló támadást, melyben Moray earlje és Sir Archibald Douglas s még sokan mások az éj leple alatt berontottak, s megölték Sir Walter Comyn-t és másokat, elsősorban a skótokat, többeket pedig elfogtak. A király és néhány híve felugrottak lovaikra, s éppen sikerült Angliába menekülniük.

Edward Balliol III. Edward segítségét kéri, aki be is tör Skóciába s győzedelmeskedik a Halidon Hill-i csatában 1333-ban (Részlet a brindlingtoni kanonok gestájából)

(1333. januárjában parlamentet hívtak össze Yorkba, ahol Edward Balliol támogatást kért és kapott III. Edwardtól, aki segítette Balliol-nek sereget gyűjteni, mellyel újra lerohanhatta Skóciát, mialatt maga III. Edward Berwicket vette ostrom alá.¹² Júliusban a skótok megpróbálták felmenteni Berwicket, s ennek következménye lett a július 19-i Halidon Hill-i ütközet.)

Ugyanezen év július 19-én Szűz Szent Margit ünnepe előtti napon, mely hétfőre esett, Anglia királya elfoglalta a csatateret, s ott hadrendbe állította seregét. Először elküldött egy 500 főből álló fegyveres lovascsapatot, hogy az íjászokkal és a gyalogosokkal együtt vegyék körül a várost, így védekezzenek az ostromlott polgárok kitérése ellen, nehogy hirtelen hátbatámadják az angol sereget. Ezen haderő vezetésével (III. Edward) Ralph Basset Thomas de Furnival zászlósurakat, Simon Ward és John Multon lovagokat s emellett Newcastle városának bíróját bízta meg. A hadsereg maradékát három részre osztotta fel. Az első rész

¹¹ Az ezzel kb. azonos értelmű magyar mondás: Ki emberben bízik, nádra támaszkodik.

¹² Berwick ostroma már májusban elkezdődött.

parancsnoka az udvarmester (Norfolk earlje) lett és fivére John de Eltham, Cornwall earlje, Henry de Beaumont, Buchan earlje és Edward de Bohun, aki Hereford earlje helyett volt jelen. Atholl earlje parancsnokolt a hadosztály jobb szárnya felett, mely a tengerhez legközelebb volt, a bal szárny vele egyenrangú vezére pedig Angus earlje, Gilbert de Umfraville lett. A főerőket, melyeknek – mint korábban említettem – szárnyai is voltak, Anglia királya vezette. A király a harmadik részt, amely szintén szárnyakra volt osztva – mint feljebb leírtam – Balliolre, a skótok királyára bízta. Mindegyik szárnyra osztott fjaszokat; s mivel a csata hirtelen kitörésének feltételezett fő oka az volt, hogy mint már említettem – a terv szerint kétszáz lovas tört volna be aznap a városba;¹³ ezért a király gondosan kiválasztotta azokat a lovasokat, akiknek meg kellett volna akadályozniuk az ellenség kitörését. Közben a járőrök körbejárták a területet, s körülbelül délelőtt kilenc óraker ellenség közeledtét jelentették.

Miután felszállt harci ménjére, a király úr beszédet intézett embereihez ezekkel bátorító szavakkal:

„Fontoljátok meg, harcostársaim, miféle emberekkel fogunk ma küzdeni! Hosszú ideig lázadtal őseink ellen. Undorodom attól, hogy beszéljek az istenfélő férfiak és a közemberek üldöztetéséről és lemészárlásáról, melyek oly gyakran sújtották fajtánkat. Most – ha Isten is úgy akarja – a bosszúállás napja elérkezett, mert Isten oltalmában bízva és a ti segítségetekkel ebben az ütközetben le fogjuk győzni őket.”

E szavak kíséretében leugrott lováról, s elfoglalta helyét a csapatában. Nem kellett sokáig várni. A skót sereg amely majdnem 60000 főt számlált, felment egy kis dombra, melyet „Halydounhill”-nek neveznek, nem messze Berwicktől, miután már korábban elküldték lovaikat a domb túloldalán lévő erdőbe. A domb tetején a tömeg három részre oszlott, köztük volt Archibald Douglas, Skócia kijelölt régense, aki látva,

¹³ III. Edward olyan egyezséget kötött Berwick lakosaival, melynek értelmében azok július 20-án kora reggel átadták volna a várost az angoloknak, ha addig a skót felmentő sereg nem érkezne meg.

amint a kétszáz lovas előrevágtat nem messze az angol seregtől – legalábbis így beszélnek – ezekkel a szavakkal buzdította harcra a skótokat: „Ó testvéreim, legyetek erősek! Bizakodással emeljétek fel fegyvereiteket. Ellenségeink vezetői ragaszkodnak lovaikhoz, azért, hogy mialatt seregünk egy részét lefoglalja a zsákmányszerzés, ők könnyebben kereshessenek a futásban menedéket. Újabb véletlen vezette őket határainkhoz, de most foglyokká lettek, mivel mögöttük egy erős város, melyet harcias emberek védenek, jobbra egy nagy és mély tenger, balra a Tweed folyó medre, melyet a dagály a partszegélyig eláraszt. Ezért legyetek bátrak, s emeljétek karotokat az öldöklésre, senki ember fiának ne kegyelmezzetek; a vezetőknek és közkatonáknak egyaránt pusztulniok kell ma.”

Az angolok, akik lovaikon ülve nézték az ellenséges csapatok előrenyomulását, elbocsájtották lovaikat, s egy könnyed lépéssel elfoglalták helyüket a csapatuknál. Hirtelen az ellenség egy része rohamra indult, hogy térdre kényszerítse azt a seregrészt, melyet a skótok királya oly bátran vezetett. Hasonlóképpen a skótok egy másik csapata rávetette magát (az angol) király által vezetett csatasorra. De a nyilak záporával és a lovagok fegyvereivel képtelenek voltak szembeszállni, s nemsokára meg is futamodtak. Ezt rövidesen követte a skótokkal való nagy leszámolás.

Anglia királya és a többi vezető a rendezetlenül menekülő ellenség üldözésére adott ki parancsot. Az a skót csapat, mely a legjobb harcosokból állt, s melynek be kellett volna jutni a városba, most az oroszlán dühével rontott neki az angolok első vonalának. Véres csata bontakozott ki: a skótok azért harcoltak, hogy elérjék a várost, másrészt be akarták tartani az esküjüket; az angolok viszont férfiasan ellenálltak. A nap már lemenőben volt, mire az angolok – Isten kegyelméből – végre fölénybe kerültek, s megszerezték a győzelmet. Ebben a hosszúra nyúlt harcban elpusztult Skócia 500 válogatott legerősebb embere, ezért ezt a területet a helybeliek „Hevyside”-nek nevezték. A menekülőket hét

league-en¹⁴ át üldözték, míg az éjszaka beköszönté visszatérésre és sátraik megkeresésére nem kényszerítette őket. Másnap reggel Berwick városának és várának lakói megadták magukat Anglia királyának.

Ebben a csatában skót oldalon hét earl, huszonöt zászlósúr és negyvenhét lovag halt meg, s ezen kívül még sokan zuhantak a sziklák-ról a tengerbe. Néhányukat sikerült elfogni, de sokan elmenekültek. Anglia királya megparancsolta, hogy az earlok és a többi vezetők holttesteit megszentelt földbe temessék. Az egész öldöklésben az angol seregnek csak egy lovagját és egyetlen esquire-jét ölték meg, s csak néhány gyalogos esett el.

**Edward Balliol hűbéri esküt tesz III. Edwardnak,
s a Skót-Alföld nagy részét átengedi neki (1334)
(Részlet a Lanercosti krónikából)**

A hónap (június) 19. napján, azaz a Szent Mártírok, Gervase és Prothasius ünnepén Skócia királya Newcastle-upon-Tyne-ba érkezett. Elkísérték őt Atholl, Dunbar, Mar és Buchan earljei. Két angol, négy skót earl, az érsek, a püspökök, a világiak és egyháziak szinte megszámlálhatatlan sokaságának jelenlétében Edward de Balliol, Skócia királya letette a hűségesküt az én uramnak, harmadik Edwardnak, Anglia királyának, s megkapta tőle, mint legfőbb Úrtól, örököseitől és utódaitól a Skót Királyság birtokának királyi jogát örök időkre. S mivelhogy Anglia királya segítette őt Skócia királyságának meghódításában és birtklásában – melyből a skótok korábban egy időre kúzték – s nagy anyagi segítséget adott, ezért Skócia királya átengedett neki öt tartományt, melyek legközelebb estek az angol határhoz, vagyis Berwick és Roxburgh vidékét, Peeblest és Dumfries-t, Haddington városát, Jedburgh városát, annak várával, Selkirk erdeit, Ettrichtet és Jedworth-t; így mindezeket

¹⁴ 1 league = 3 angol mérföld = 4,828 km.